

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

Бр. 5.

У Новом Саду, 15. марта 1911.

Год. IV.

САДРЖАЈ: Доситеј Обрадовић. — О могућности систематског васпитања. — Постанак „Шк. Уредбе“ од 1872. год. — Преглед закона о изменама и допунама школ. закона од 1904., у краљевини Србији. — Поводом Нацрта за Нову Школ. Уредбу за срп. нар. шк. у Митрополији Карловачкој. — Педагошки преглед: Светски конгрес и питање о домаћем васпитању. — Из школеке самоуправе: Бачка епарх. окупштина. — Преглед књига: На ствар г. Терзину, од Др. П. Радосављевића. — Белешке. — Нове књиге.

Доситеј Обрадовић

рођ. 20. окт. 1739. † 28. марта 1811.

Српски народ чини стогодишњи спомен од смрти свог великог учитеља Доситеја. Кроз свесне народне редове, струји захвални осећај великом мислиоцу и просветитељу народном. Све просветне установе узеше на себе свечан облик, да се достојним покажу такова врсна сина свог. А Доситеј је био врло скроман, он није био човек од

фраза него од дела. Он је имао топлу жељу „да наша деца и унуци бољи и паметнији буду“, и та топла жеља нашла је израза у свакој реченици његовој. Његов је правац у раду био „совет премудрога Питагора: да се к себи вратим, да у себе дођем, и да размислим, откуд сам на ови свет дошао, што сам у њему чинио, и куд мислим поћи“. И кад је с те тачке пошао први му је поклич био: „Воспитаније младости — ствар је најнужнија и најполезнија човеку на свету, будући да од ње зависи сва наша доброта или злоћа, следователно и сва срећа и несрећа, колико телесна толико и душевна; за које родитељи највише ваља да се старају, да добро воспитаније чадом својим даду.“ Добро домаће васпитање, дакле, тај постулат садашњег напредног просветног прав-

ца, Доситеј је истакао за излазну тачку, ако се мисли доћи добру и срећи, јер „ваља се мало и усудити и почети мислити, како ће људи на сто година после нас мислити, ако нисмо ради, остати всегда у првој простоти и детињству.“ И кад би у правцу тог и осталог учења Доситејева, разгледали бар мало у прошлост

Доситеј Обрадовић.

шта смо учинили, да то учење Доситејево постане живо дело, једва да би смели изаћи на суд пред великог народног учитеља. Нарочито ми који прослављамо његов стогодишњи спомен.

Светла сени великога учитеља, пред тебе долазе да се поклоне моћни и слаби, умни и ништи духом, долазе људи од науке и они неписмени, доћи ће заточници истине и правде, али ће доћи и књижници и фаријеји и они, за које ти рече

„лажу, и истину светлу као сунце под ноге бацају, притворно и лицемерно за атар нишу.“

Данас је модерно доба. Стидно је не бити у опћем слављењу великога учитеља, проповедника вечних истина, а није стидно на сваком кораку свом радити противно том мисаоном учењу. Стидно

је не рећи народу неколико правих истина из богате оставине тог великана, а није стидно наводити народ да те истине данас не усвоји. Стидно је не узносити мисли, речи и дела великога народног мислиоца, а није стидно у народу радити против тих високих мисли, одабраних речи и великих дела.

Или је зар тежња за просветом нешто друго била онда, за време Доситејево, а друго данас? Или смо се зар свима покличима Доситејевих захтева већ давно одазвали, све потребе што је он истицао, давно у ред довели, те сад нешто друго требамо? Та ми нисмо још ни знатнији део његових просветних начела, не извели, него ни близо прихватили. Како ли је незгодно пала та Доситејева прослава баш у ову годину, кад ће по којем назадњаку и демагогу морати бар у потаји црвенети образ кад сравни оно, што је Доситеј истицао као народну потребу, са оним својим демагошким учењем и подилажењем народу у његовој простоти и нехају за својим просвећенијим ступњем!

Велики учитељу, нисмо те још ни близо разумели!

Али међу онима, који су по примеру твоје, васпитачким позивом пошли у народ, светле твоје речи као луч бољој срећи народној, светле твоја дела као узор рада у корист стварне будућности народне. Читави низови таквих раденика троше се на том послу и млађи прихватају рад изнемоглих, освежавајући у раду своје велике идеје твоје и трудећи се да радом својим докажу, да је великој и дивној згради народне среће, још увек васпитање и образовање: „Камѣнь егѣ же неврегѣша зѣждѣнѣи, сѣи вѣсть во главѣ оубла.“ Ти ће раденици и од сад бити носиоци твојих мисли, твојих речи, твојих дела, шат при другој стогодишњици узмогну прићи на поклонство твојој светлој сени, сви редови потоњих нараштаја, светлија образа него ми данас!

М.

О могућности систематског васпитања.

— Dr. Imre Sándor. —

III.

Школа.

На почетку школског рада мало је услова за систематско васпитање. И у томе погледу школа је у много тежем положају од породице. Породица у почетку не мора водити бригу ни о чему другом, до ли са детињом оном одређеношћу, за коју ћемо рећи, да је резултат наслеђа (и ако се у овоме садржи све оно, што је од почетка живота аперципирано). Родитељи могу будним оком да прате развитак индивидуалности дечије, могу да се према појединим указаним знацима брижљиво прилагођују и поступају; у почетку су бар кадри да у потпуној превласти својој очувају индивидуу која се развија, да одрже свој утицај према утицају страних. Дете се налази у почетку школског васпитања већ у одређенијем виду, пошто се на њему већ огледа и утицај домаћег васпитања. Школски васпитач није у стању да слободно посматра индивидуалност дечију, пошто су јој манифестације већ домаћим васпитањем ограничене; није у стању да дете јасно види, пошто малиша кад у школу ступи, носи на себи резултат васпитања посталога својином његовом у кући родитељској. Кад се дакле људи са педагошком спремом лађају васпитавања, немају пред собом истакнуто земљиште, него морају да отпочну свој посао на земљишту, које је или брижљиво обрађивано или запуштено, запарложено или по све искварено. Сваки од тих случајева налази се у сваком поједином разреду и таково градиво је прва, велика тешкоћа, која ступа пред мисленог васпитача а спремевог на систематски рад. Хоће да ради по педагошком свом плану, по да ли му се план може односити на свако дете подједнако? Волио би да свој посао систематски изводи, по да ли допушта та велика разноликост да свако дете у ступању свом одржи свој корак? И није главно то, што је индивидуалност дечија разнолика, него што се учитељ сваког тренутка су-

дара са којом дечијом у породици стеченом и с њом негованом особином са немесним или штетним обичајима и често мора тако да отпочне свој рад, да поруши или преобрази понеки део у садржини душе дечије. Дакле у интересу свог васпитног плана руши резултат дотадањег васпитања. Тако се увек први корак догађа баш према указаној потреби, не пак по каквом унапред утврђеном плану. И почевши од првог тренутка узајмно утичу а често и међусобну борбу воде на заједнички рад позвана два фактора: школа и породица.

Међусобни одношај њихов већ је много пута испитиван, а и данас — у колико се све више опажа потреба моралног васпитања — често се спомиње. Но зато није пужно да се на то и овде осврнемо. Али ћемо да промотримо: у каквом се одношају налазе њихове снаге, и уколико може школа да се ефектуира. Треба да размислимо и о томе, докле може да доспе школа онда, кад је породица у раду не спречава, него је оставља на саму себе или је баш умесно и потпомаже. Дакле са гледишта могућности школског васпитања, потребно је, да узмемо у обзир не само спољашње услове, породичну околину, него и унутарње услове школског васпитања, сами школски живот. Природно је, да основа увек треба да је таква, да је школа на чисто са сврхом својом, да се од почетка до краја труди да систематским радом настави васпитање, и да је у погледу ствари и лица (т. ј. опреме и учит. особља), у колико се може савршена.

Пошто постоји разлика између појединих степени школских, то ћемо и при упоређивању утицаја школе и породице на развитак детињи извесне разлике поставити. Утицај основне школе је већи и јачи, средње школе је слабији. Узрок мислим да лежи у томе што дете према степену развитка свога пеједнако прима нове утицаје, према разноликој отпорној снази свог раније добивенога васпитања.

Уместо размишљања и замишљања вредило би много више, кад би, говорећи о почетцима школског васпитања, могли по индивидуалном искуству своје мишљење

да рекнемо. Није немогуће, да би искуснији дошли до другог резултата, него ли овако са извесне даљине посматрајући рад основне школе, па мислим, да би школско васпитање као наставак домаћег лако могло да постане господарем над дететом. Сва душа детиња, кад у школу ступи, испуни се свим оним што је школско, а то је за њ све ново и свега опомиње, да је школа сила и да је све оно што се онде догађа, врло важно. Цео ток живота његовог управља се према школи, па и сама породица се обзира на ту промену; дужности дечије, те према испуњавању њиховом добивена похвала или укор увек су последица извесног одношаја породице према школи; многа школска ситница уједно узета тако утиче на њ, да се уз тај утицај потискује навикнута породична околица, која новог чега није у стању, већ да да. Према природи душе дечије испочетка ствар тако стоји, да је утицај школе владајући: учитељ постаје у очима детињим најглавнијом особом, а школа најзнаменитијим местом. За време учења највише деце и код куће мисли на учитеља свог; васпитни утицај овога, морална снага што се излива из њега регулише марљивост и истрајност, све дотле, докле у појединој деци организмом и индивидуалношћу њиховом опредељене могућности допиру. Само је то питање: дали уме учитељ да одржи авторитет свој и своје школе?

На дете, које у школу ступа, безусловно школа озбиљно утиче, по то утицање може само дотле да траје, докле се авторитет школин било из ког разлога није пољуљао. Ако се једном пољуљао, успоставити се по некад може, али увек, тешко је. Тиме се и разумети даје оно, да утицај школског васпитања, који се испочетка неограниченим чинио, полако опада. Са променом разреда, ступањем ученика у коју другу школу као да би се повраћао, али га после опет брзо нестаје. Честа је појава, да је учитељ кадар да само за време часова, за време непосредног опћења одржи свој авторитет, међутим утицај му се губи за неко време заједно са одјеком школскога звона.

(Наставиће се.)

Постанак „Школске Уредбе“ од 1872. год.

— Прилог раду српске омладине на просветном пољу. —

в) Месни школски одбор надзирава и бди да учитељ или учитељи врше све дужности свога звања по прописаној наредби, стара се да настава у случају болести и препреке учитеља не трпи никаква уштрба, у случају да није у стању томе по закону доскочити, дужан је то окр. управи надлежно да јави; дужан је потпомагати учитеља у свим целесходним тежњама му старати се да се учитељска плата уредно и потпуно и на своје време издаје.

г) Месни школски одбор стара се споразумно са учитељем у смислу прописа главне управе о доброј дисциплини школске деце.

д) Месни школски одбор може различите струке старања и надзора око школе поверити појединим члановима својим, тако материјалну или спољну страну школе своје једноме члану као школском старатељу, струку здравствену своје члану лекару и т. д. који реферују школском одбору о својој раду — и чине у прешним случајевима у повереној им грани нужна расположења на своју одговорност и ништу у важнијим случајевима за то накнадно одобрење од школскога одбора.

§ 244. Месни школски одбор одговара је за своју радњу месној школско-црквеној скупштини.

§ 245. У школским општинама са три учитеља бира општина једнога за меснога школ. управитеља, а где је више но три учитеља, бирају учитељи тројицу које општини кандидују, а општина бира меснога управитеља од те предложене тројице.

Месни управитељ управља све унутарње одношаје срб. нар. школа, бди са осталим учитељима да се законом прописана настава у означено време и у означеном опсегу предаје, да се у школи добра дисциплина одржава, у то име држи са учитељима зборове, у којима се саветује о свим унутарњим потребама своје школе, по подробном упуству главне управе срб. нар. школа.

§ 246. Све општине у опсегу школска среза са три или мање учитеља стоје у директивном и педагошком погледу под управом једног школског среског назорника. Сре-

ског школског надзорника бирају учитељи тога среза под председништвом окружног школског референта између учитеља тога среза на три године дана.

Дужности ових надзорника означаће главна управа срб. нар. школа.

Срески школски надзорник добија 2 ф. из школске благајне сваке школске општине, 50 ф. из епархијалног школског фонда и слободан подвоз од општина.

§ 247. Епархијални школски одбор састоји се из: 15 чланова и то из епархијског школског референта 4 учитеља и 10 осталих чланова.

§ 248. Епархијског школског референта бира сабор, а остале чланове бира епархијска скупштина за време, на које је и сама изабрана. Чланови врше дужност бесплатно и примају дневницу од 3 ф. и путни трошак из епархијског фонда.

§ 249. Сабор бира за архиђијезу једнога, за бачку и будимску дијецезу једнога, за темнишварску и вршачку дијецезу једнога, за пакрачку и горњо-карловачку једнога епархијалнога референта.

§ 250. Плата је епархијалног референта 1200 ф. годишње 200 ф. у име стапа, потребни путни трошкови, петогодишња повишица од 100 ф. и после тридесет година службе пуна пензија.

§ 251. Епархијални школски савет бира сам себи председника и држи своје састанке свака два месеца у једанпут за свагда означени дан, на сазив свога председника или када то трећина чланова захтева.

§ 252. У делокруг епархијалног школског одбора спада:

1. Стара се, води надзор и управу на српским нар. основним школама у својој подручју.

2. Одобрава избор и именује учитеље у појединим школ. општинама по пропису.

3. Прима извештаје месних српских надзорника школског одбора и епархијалног референта школског о стању срб. нар. основних школа у својој округу и већа о њима.

4. Одобрава подизање нових школских здања, решава о споровима међу учитељима и школским општинама у П. инстанцији, одобрава од општина издате школ. фасије и уговоре.

5. Подноси епархијалној скупштини и

главној управи годишњи извештај о унутарњем и спољном стању срб. нар. основних школа свога округа.

6. Извршује све наредбе тичуће се срб. нар. школа, издане јој од главне управе срб. нар. школа и бди да се исте извршују у свим школ. општинама.

Изближе опредељење овога делокруга одредиће нар. школски савет као главна управа срб. нар. школа особитом инструкцијом.

§ 253. Епархијални школски одбор одговоран је за своју радњу епархијалној скупштини.

§ 254. Народно — школски савет као главна школска управа састоји се из следећих чланова:

1. Главног школског референта.

2. Управитеља сомборског учитељског и управитеља карловачке богословије.

3. Од сваког патроната гимназије карловачке и новосадске по један од патроната изабрани члан.

5. Из шест чланова, које срб. нар. сабор изабере.

5. Из нар. секретара као бележника.

§ 255. Главног школског референта бира срб. нар. сабор. Плата је главног референта 2000 ф. год. 300. ф. у име стапа и потребни путни трошак, десетогодишња повишица од 150 ф. и после 30 година службе пуна пензија.

§ 256. Остали чланови савета обављаће своју дужност бесплатно, по ако нису из места оно са правом на дневнице и подвоз по мери саборских чланова.

§ 257. Народно — школски је савет народна управа и надзор оних виших учевних и просветних завода који примају подрору из срб. нар. фондова.

§ 258. Народно школски просветни савет бира себи свога председника и држи своје седнице по потреби, било на сазив председника или тројице својих чланова

§ 259. У делокруг народно — просветног сабора спада:

а) Главни надзор над свим срб. нар. основним школама, над учитељским школама над гимназијама и богословијама у смотрењу наставе и образовања.

б) Стално намештење, кретање и отпуштање, стављање у мир свију учитеља на горе напоменутих народних заводима.

в) главни надзор над имањем школа, ру-

ковањем му, над званичним приходом учитеља.

г) Дозвољава устројење школа, издаје планове за школ. здања и заједницу и деобу школ. општина.

д) Издаје општи учевни план, који уређује градиво наставе за сваки степен и време које се има обратити на изучавање које науке.

е) Стара се да се напишу потребне школске књиге и означава учевна средства и стара се о најделиходнијој набави им. Раздаје школским законом уведене стипендије.

ж) Решава у свима призивима у школским створима као друга односна трећа инстанција.

з) Даје школе преко глав. школ. референта повремено прегледати.

и) Издаје све наредбе односеће се на унутарњи и спољашњи одношај срб. нар. школа. Саставља и подноси срб. нар. сабору годишњи извештај о стању свију народних школа.

ј) Саставља целокупни буџет и подноси га срб. нар. сабору на одобрење.

§ 260. Народно школски савет као и врховни школски референт одговорни су сабору за своје делање.

§ 261. Професори богословља, главни и епархијални референти примају своје плате и мировине из клир. школ. фонда.

§ 262. Када опредељења овог школског закона ступе у живот, престају сва на школе и школске власти односећа се опредељења саборских закључака од год. 1865. потврђених рескриптом од 10 авг. 1868.

(Наставиће се)

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА У ЗАКОНУ О НАРОДНИМ ШКОЛАМА ОД 14. АПРИЛА 1904. ГОДИНЕ У КРАЉЕВИНИ СРБИЈИ.

Кад може од пона бити окружни и ерески старешина поповима: кад може од ереских писара бити старешина писарима — капетан —; кад може од поштара бити старешина поштарима; кад може од порезника порезницима; кад може од професора професорима и т. д., — онда зашто да од стручних учитеља не може бити стручним учитељима, као што је и био овај последњи школски надзор.

Ми смо мишљења да се овај последњи школски надзор врати законом и да се тај

посао повери учитељима с тим, да учитељи сваког просветног округа бирају са ми надзорника, кога би министар само утврдио; јер такав јевтин надзор од учитеља пружа држави више могућности да поштено плати своје учитеље.

Не дати учитељима тај надзор, тај једини аванман у тој струци значи ићи отворено противу угледа целог реда учитељског, а убијати некоме углед и одузимати му све почасти у друштву и иначе, то значи убијати у њему и последњи атом патриотизма. Кад данас и учитељи просвећене Немачке траже надзор од учитеља, онда предухитриво Немце бар у том погледу.

IV. Учитељска служба у цркви. — Учитељ мора да ради шест дана недељно у ниској и загушљивој учионици, где смрди и распада се органска материја од мокрих и пресних опанака сеоске деце, како школска прашина и све остало утиче на учитељско здравље, то је већ познато и нама и нашим лекарима, који врло често дају учитељима поштеде од рада.

И, када учитељ шест дана мора предавати ђацима „живим говором,“ предајући ђацима и повећи број песама црквених и световних, онда је право и Богу драго да и учитељ бар седмога дана одмори своје говорне органе и своје трошне груди, а не да одслужи тежу половину дужности у цркви.

Некада се учило у основној школи само читати, писати и Богу се молити, те је онда и могао учитељ служити са попом у цркви, али је данас дух времена натоварио толико предмета учитељу на леђа, да му је апсолутно немогуће да више врши и клисарске дужности у цркви, што данашњег учитеља (модерног) и понижава. Треба учитеље поштедети једне овакве туђе дужности, па би лекари много мање давали учитељима поштеде од школе, а не, као данас, просветна управа криви лекаре што дају учитељима боловање.

Учитељима је доста што раде наставничке и управитељске послове (тако рећи) бесплатно, доста им је што ће сутра, као војници окренути прса непријатељском куршуму; доста им је што од своје платице издржавају војне вежбе, што поп све не мора, те према

томе и Богу би било криво кад би се и даље учитељ гонио да врши клисарске дужности у цркви. И учитељ је родитељ, те је и њему потребно да бар седми дан посвети својој породици и да обиђе културне установе, којима је учитељ душа на селу.

Сви разлози данашњег духа времена императивно налажу, да учитељи од сада имају оне дужности према цркви, које имају и наставници осталих нижих и виших школа.

V. Учитељска сталност у једном месту. — Ни једном реду чиновничком није потребна толико сталност у једном месту службовања, као што је потребно учитељу, чија се вредност има ценити по томе, кад му се створи могућност за рад, колико је за 15—20 година (боравећи у једном месту) могао кренути културни напредак у својој општини на селу.

Учитељ у маси нашега сеоскога народа има тешке и узвишене задатке, задатке које нема ни један учитељ које друге државе, а о тим задацима нећемо овде ни говорити, јер би се о томе могле читаве књиге писати.

Доста је напоменути само то, да је учитељу сеоском немогуће радити савесно у школи, подизати у селу Зем. Задруге, Сеоске Читаонице Стрељ. Дружине, Продужне Школе, Културну Лигу и т. д. Ако његова сталност стоји у руци каквога кмета, посланика и Министра.

Ако збиља хоћемо сеоски народ да је писмен, да је моралан и да је културан, онда морамо законом прецизирати сталност учитељску. Стога смо мишљења (придружујући се овогодишњој учитељској резолуцији), да се казна премештајем укине, а да се учитељ може преместити од стране министра само онда, ако би учитељ био осуђен од судова за бешчасна дела до три месеца, ако их је учињено у месту службовања.

Учитељицу и учитеља, кад су у браку, да не може министар ни у ком случају раздвојити.

Кад је већ законом заведен конкурс за места (и учитељ плати држави два пута таксу за место) онда је апсурд да неко може из политичког ђефа отерати учитеља из места добивеног конкурсом, а у коме је учитељ тек отпочео рад на култури народној.

Ми смело тврдимо, да нема неморалнијег дела на врху просветне управе, него кад неко од Министара растави мужа и жену, учитеља и учитељицу. Није ли то копање јаме једноме браку и једној породици и бедној нашој просвети?

VI. Члан 86-ти зак. о нар. школама оставио је толико слободе Министру, да су поједини министри почели расписима да закрађују учитељима и оно, на шта им је Земаљски Устав дао право, као и оно на шта су им специјални закони, као слободним грађанима дали право.

Од свију расписа треба напоменути само један, којим се забрањује учитељима да уче ђаке за пријемни испит, а то се допушта нестручним ђацима — гимназистима?!!

Дужности и права учитељска је тачно прецизирао закон, те стога овај члан закона треба да се измени у духу нашега доба и практичног живота у њему.

Пошто је наша компетенција за решавање ових питања народне школе (јер се овде предлаже чисто спољашње уређење наших школа); пошто ми ништа више овим не тражимо, до оно што и наше учитељство тражи; и, пошто мислимо да смо овим напред изнесеним мотивацијама довољно обавестили Нар. Скупштину, то имамо част поднети Скупштини формалан закон о изменама и допунама у закону и нар. школама, а који гласи:

Закон о изменама и допунама у закону о народним школама (од 14—IV—1904. г.)

Чл. I. Нов чл. 13-ти да гласи овако:

Школе по селима и варошицама подиже и издржава сваки округ, а по варошима саме вароши, како овај закон прописује.

Круг школске општине одређује Министар просвете.

Свако село или засеок мора се прикључити оној школи, која му је најближа.

Школа носи име по месту у коме је.

Чл. II. Нов чл. 14-ти да гласи овако:

За подизање и издржавање школа установљава се „специјални окружни школски прирез“, који ће се састојати из буџета појединих школа по селима и варошицама дотичног округа. Овај прирез неће падати на варошке општине.

Одобрени школски прирез (од стране Окр. Шк. Одбора) постаје извршан сваког 15.

јануара, а разрез истога дужни су порески органи извршити до 15 фебруара.

Буџет сваке основне школе мора обухватити ове главније позиције:

1. Да школа откупи довољно земљишта за школско дворште и ђачко игралиште, а по селима и варошицама још по 1. ектар земље за извођење практичних пољопривредних радова са ђацима основне и продужне школе. Производи са тога земљишта припадају наставницима.

Процену земљишта вршиће Окружни Шк. Одбор, чија је пресуда одмах извршна.

2. Да се уносе довољне суме за зидање школе и свега што је са њоме у вези (како наређују правила о грађењу школа од 18—III—1881. год. бр. 1360.), као и суме за оправке и одржавање свих школских зграда и ограда у добром стању.

3. Да се уносе довољне суме за зидање школе (и свега осталог) и ономе селу или засеоку, које жели (због зимских непогода над ђацима) да се оцепи од дотичне школе.

4. Да се уносе довољне суме за намештај и учила по правилима реченим у 2-ој тачци овога члаца, као и довољне суме за све учбенике ученицима дотичне школе.

5. Да се уносе довољне суме на огрев школе, служитеља и наставника, где има стана у школи. Огрев се набавља у почетку године за целу годину.

6. Да се уносе довољне суме за школске служитеље, којима плата на селу не сме бити мања од 35 дин., ни већа од 50 дин.

7. Да се уносе довољне суме за дечија забавишта, ако их има, као и за одржавање свих културних установа и свега што служи напретку просвете и култури у опште.

8. Да се уносе станарине и њих наставника, који су на боловању или осуету.

Буџете састављају по ов. закону управитељи школа са месним одборима, а на случај да Окр. Одбор не одобри, онда ће решити спор Министар просвете.

(Наставиће се.)

Поводом Нацрта Уредбе

за срп. пр. вер. школе у Митрополији Карловачкој.

1. Ми Срби из Хрватске и Угарске одавна јењамо са нашим аутономним школама. Немарни конзервативизам толико се зацарио,

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

да би етнологски психолог зацијело рекао да потичемо од каквих затуцаних старих Кинеза. Сјећам се једног врло живог разговора са нашим познатим библиографом, протом Димитријем Руварцем из Ср. Карловаца. Све што је добро и велико учинио какав човек, он му одмах пориче српско поријекло. И ако је то можда претјерана психолошка фигура, факат је да постоји врло слаб однос између познате велике латентне диспозиције нашег српског и хрватског племена и нашег актуелног свакидањег рада. Јест, слаби смо мајстори да ту природну силу претворимо у кинетику. Та слаба страна наше народне психе огледа се особито у извађању баш оних ситних посала, без којих се не може ни замислити велико народно дело.

2. Није ми овде намера да даље апалишем ову страну нашег опћег народног бића. Хтео сам само да истакнем једну врло лошу, некултурну навику Срба и Хрвата, навику, које се морамо што пре и што озбиљније отрести, ако смо иоле ради да нас бујница модерне борбе за опстанак не однесе у вртлог који је уништио силесију индивидуа, малих и некада великих и славних нација. Јест, треба се спремити на све непогоде.

И један од најелементнијих услова за такво обезбјеђење јесте познавање одређене мете, фиксирање извесног идеала и настојање да се пође ка томе циљу. Ти циљеви, наравно, могу бити индивидуални, друштвени и национални. Пuteви за те циљеве још су многобројнији. Већ према провинцијалном, вјерском политичком убјеђењу ти се путеви могу мијењати. Примјера ради, социјалиста ће упријети прстом на свој друм, радикал на свој, либерал на свој, самосталац на свој. Сви они могу радити по својој увиђавности, али има један пут, који их све уједињава. Тај пут јесте ход у школу. — Народно основно и више школовање, или како се то идеално каже: васпитање и образовање. Ако се разилазимо по политичким начелима и дјелима, у школи и у цркви треба ли би барем да смо једно. Велим *шребали*, јер најалост и ту нас мора наша народна куга: раздор и вјечита свађа. У овај пар оставићемо српску цркву и њезине модерне невоље. Шта је са Српском Школом?

3. Ко иоле познаје историју српске правосл. вјероисповједне школе у митрополији

карловачкој допустиће да смо силно времена утукли, поред дивних прилика њезиних младих дана. Онај наш познати нехај, она апатија напрама унутрашњем и спољашњем уређењу њезином, она анархија у нашем сопственом аутономном просвјетном тијелу, онај моментани кукавичлук у поштовању и љубави наших рођених просвјетних права — све то бјеше узрок оних многобројних и дуготрајних просвјетних банкротстава. Додуше ту и тамо јављао се по гдјекоји велики и одушевљени српски школник (др. Ђ. Натошевић, Ник. Вукићевић, прота Беговић), који су озбиљно настојали, да руду наших просвјетних кола управе на прави пут. Но то је мање више било изоловано лично пожртвовање и емоционално есконтовање, које се последице истурило у врло несавремену педагошку навику. И ако се овдје и ондје опажао интензиван просвјетни рад, ипак то није могло, дуго трајати. Великог центра није скоро никад било, т. ј. великог научног, модерног и за реалност удешеног плана срп. прав. вјероисп. школа није имала.

4. Предамном је најновији „Нацрт Уредбе за срп. прав. вјероисп. школе у митрополији карловачкој“. Искрено речено — то је за мене, заиста, врло велико пријатно педагошко изненађење. Незнам ко га је саставио, или тај човек или ти људи мора да су 1. добро опипали пулс наше вјер. школе и народног просвјетивања, 2. они су добро познати са школским и просвјетним приликама народа, у којима се Срби крећу; 3. они су потпуно фамилијарни са најмодернијим постулатима народног просвјетивања и школовања, основаним на народној и експерименталној педагогији, школској и народној хигијени, психологији народа и индивидуалног људског живота. И онај који би имао образа да нападне овај смишљени и научни педагошки план школовања за данашње наше прилике или је незналица или пуст и покварен на рачун опћег националног добра. Нисам досад чуо да се ико противио том „нацрту“, али по једном приватном писму, чујем да се вели, како се овај „Нацрт“ ни мало не разликује од старог „Нацрта“ у погледу на главни циљ. То може бити сушта истина. И ја сам у то не сумњам, као што не сумњам ни у то, да је циљ свих трију наших народних религија један те исти. Али, разлика између ова два

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

нацрта лежи баш у мотивисању главних и споредних циљева. И то мотивисање у новом „Нацрту“, заиста је на модерној, педагошкој виси. Велим „педагошко-научној“, јер данас има много „модерних“ школа, које се оснивају на свему, само не на научној педагогији.

Примјера ради слободна школа једнога Толстоја (не „слободна школа“ нашег великог педагога Даворина Трстењака), некоје екстремне практичне америкашке школе, гдје се све свађа на рад с руком и стицање новца, некоје социјалистичке народне школе, на основи јединосасавајуће стварности à la Пелагић и т. д. — све те школе поред свих њихових можда добрих страна, не могу се узети за углед, барем не за наше прилике.

Нов „Нацрт“ далеко је од свих ових тенденција; његова педагошка алтитуда креће се између српских народних потреба и најмодернијих постулата индивидуалне научне педагогије, као што се то огледа у Манхајмском школском систему, модерним забавитима и модерним школским реформама. Разлика између новог и старог нацрта баш и лежи у овим „споредним“ стварима. Није довољно само истаћи идеал: да ли је то пусто маштање или интелигентно схваћање. Идеал старог „Нацрта“ је више идеал етичког мотива. Идеал новог „Нацрта“ је у суштини такође етички, али са *и*лус поближним наговјештењем социјалног, хигијенског, нацијоналног, и стручно педагошког фактора.

(Наставиће се)

Педагошки преглед.

Светски конгрес и питање о домаћем васпитању. Трећи светски конгрес о домаћем васпитању одржан је у Брислу, од 21—25. августа 1910. год. Са свих страна света послато је било до 100 извештаја, који су унапред одштампани и разаслати члановима да их проуче, јер се због кратког времена на конгресу не могу читати. На конгресу је било око 300 чланова из Европе, Америке, Азије и Аустралије и дворнице у једном од павиљона светске изложбе приказивале су живу слику и одјекивале звуцима разних језика и наречја за време конгреских седница. Тезиси појединих извештаја прочитавани су и пресеђивани, састављене су резолуције, које су затим биле примане и утврђиване општим скупом.

Васпитање детета мора се почети у породици одмах првих дана његовог живота и од домаћег васпитања зависи често детиње здравље, његов умни и наравствени развитак, с тога питања тог васпитања и занимају у садање доба тако јако сво друштво. Место тога, што би се трошила снага и време на исправку недостатака тога васпитања, разумније би било правилним његовим уређењем предупредити те недостатке и своједобно притећи породици у помоћ, како у њеном старању око деце до школског доба, тако и за време док деца походе школу, која без суделовања породице не може успешно извршити своју високу задаћу.

Извештаји на конгресу тицали се разних страна у томе васпитању и били су подељени на осам секција.

У прву секцију ушли су извештаји о изучавању дечје природе, о заинтересовању предавачког особља за изучавање експерименталне психологије, о родитељским вечерима и т. д.

Друга секција занимала се значајем игара и читања за децу, сурадњом породице у наравственом и грађанском васпитању нараштаја што прирашћује, религиозног и естетског образовања и т. д. Обе секције дошле су до сагласности, да је потреба утицати на родитеље, имајући на уму ону народну: „Ивер не пада далеко од кладе.“ Извештаји из Североамеричких сједињених држава, упознали су присутне с читавим низом разних установа, створених у корист спровођења у породицу здравих појмова о васпитању деце и за узајамни рад породице и школе. Необавештена породица обара оно, што створи школа, а с друге стране и родитељска љубав неправилно схваћена, смета а не сарађује у обради карактера дечјег, тог главног услова среће у њихову будућем животу.

У трећој секцији, осим питања о храни, оделу, стану дечјем и првом занимању, извештаји су се тицали васпитне задаће у првим годинама његова живота, осећаја одговорности за своје поступке у слободном избору између добра и зла. Са трећом годином живота, држи се да је могуће васпитати дете с тим појмовима, полако, али чврсто и истрајно настојати у томе, развијајући његову уобразиљу и личну иницијативу, но не тражећи још оно, што се тражи од одраслих људи. Ауторка једног извештаја Miss M. Mihlau, указује на то, што живљење детиње у задружној породици, не утиче на развитак личне иницијативе, која се силно развија

у борби за одржањем и често добре матере и учитељи сметају, а не помажу његову умном развиту, лебдећи над њим нежним старањем и не давајући му прилике да он сам што почне на своју руку. Из таког топлог затишја дете улази у свет волшебних бајака, старајући се да се овим или оним путем искобеља из тога, јер природа детиња тражи делатности.

Много је било говора о потреби бољег избора и боље спреме домаћих васпитачица, као најближих помоћница породици. У многим земљама постоје заводи, у којима се младе девојке обучавају правилном опхођењу с децом, не само теоретски, но и практички, у чувалиштима и забавиштима.

Занимљиво је било предавање у тој секцији о једној школи у Балтимору, како мисли о домаћем васпитању здраве деце, која из буди којег узрока не могу полазити школу. Место домаћег учитеља, који скупо стаје, око детета треба да је особа која зна само основна знања из енглеског језика, све остало би добило дете од школе, која руководи дете у учењу. Школа сваке недеље шаље подробна упутства, како се дете има држати сваког дана; израђени радови исправљају му се у школи, затим му се задају радње и таким начином способно дете не би траћило време, које оно често у школи бадавадишући проводи, а већма слабо дете имало би прилику да темељније прими предмете.

(Свршиће се).

Из школске самоуправе.

Бачка епархијска скупштина, одржана је у четвртак 10. (23.) марта о. г. у Новом Саду. Њој је главни задатак био, сугерисани страначки терор т. зв. радикалне странке, да протестује против нацрта за нову Школ. Уредбу. Но господа која у тим протестима траже фластер својим страначким недаћама, нису се баш најбоље провела на скупштини. Већна њихових присталица, који су неупућени у саму ствар и не знају колико је истина у свима оним измишљотинама и неистинама, које та господа шире у парод, та већина ратарског света, кад је чула како други људи тумаче потребу установа, што су предвиђене у нацрту, била је у великој неизвесности, у толико више, што је видела, да и људи који су нетакнути јаче у тој странци, не могу да оборе стварну вредност оних предлога, који су у

нацрту изнесени. Они то нису ни покушавали, него су напротив хвалили онај део нацрта, који се тиче просветних установа, али су одмах покушавали да и ту своју хвалу пониште, истичући материјалне потребе, које би требале за увођење нових установа у наш школски живот. Међутим да је то све ширепо у необавештен свет и да се шири, једино из себичних страначких интереса, види се већ по томе, што је позната ствар, да је и митрополијски учит. збор, а и Шк. Савет чинио измене у тим предлозима и неке су ставке изостављене баш од тих, које ти страначки ожучени људи сматрају као своје главно оружје и велико уздање за своју рехабилитацију. Они то знају, па опет неће да кажу својим присталицама праву истину, већ их заводе. Они знају и знали су, да сваки нацрт закона пролази кроз више редакција док дође до санкционисања. Они знају, да је онај који ствара нацрт, дужан донети у њему све оно, што као најбоље и најпотребније познаје у оквиру тога материјала. Они све то знају, али њима треба незнање простог света да га експлоатишу, а за то се по њихову моралу не морају бирати средства. О часности оваког поступка не може се с тим страначким диктаторима говорити, јер то стоји у очитој опреци са њиховим ставовиштем у овом питању. Али да они сами међусобом виде и знају с каквим рачуном предузимају једну недостојну акцију против опште народне просвећености, то је јасно рекао онај њихов члан, који је поред похвале просветних захтева у нацрту, замерио му што не тражи потпуно отцепљење од цркве, јер би тада и он био за тај нацрт па ма дошао у опреку са целом странком. Овако је по свој прилици дошао у опреку, само са главнијим приређивачима ове прљаве акције, којима ни једна реч не ваља у нацрту, јер га нису они предложили.

Ток скупштине ишао је овим редом: Дневни ред, установљен од адм. одбора измењен је, јер је требало после верификације као први предмет ставити предлог да се протестује против нацрта за нову Шк. Уредбу. Овај предлог поднео је др. Бранко Вујић, и образложио га је колико је знао и могао то учинити обичним фразама, што спадају у сокачку журналистику. Ни сам прочитани предлог није имао стварних мотивација, ни је имао смелости, а свакојако ни разумевања

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

саме ствари, да је могао нешто конкретније изпети пред скупштину, против главних начела на којима се оснива сâм нацрт Шк. Уредбе.

Против овог предлога говорио је Љ. Лотић, епарх. школ. референт и у своме излагању потпуно доказао неоснованост таког држања према нацрту за нову Шк. Уредбу. Његово разлагање било је прави и истинити израз душе Србина и родољуба, који појми значај онога успеха по народну просвећеност, који би се постигао уважањем оваког реда у нашој народној школи и просвети.

После Лотића говорио је против предлога за протест Ђ. Михајловић, упоредивши рад тежње наших народних првака пре 40 година са тежњама истакнутим у овом нацрту, затим је упоредно рад и становиште садашње радикалне странке у Србији, у питању просвете и у питању баш овога нацрта, а после тога је истакао песмисао тога предлога у толико више, што су баш ти људи, који подносе тај предлог годинама заступали то становиште, које је у нацрту заступљено и што су у своме страначком органу „Застава“, писали одушевљено и енергично у корист тих начела, која сад овај нацрт заступа, а против чега они сад предлажу протест. Михајловић се придружио Лотићеву предлогу који гласи овако:

„Обзиром на то, што је Нацрт за Школску Уредбу већином израђен у духу, у којем су школе и друге просветне установе у напреднијим народима уређене, па иако се ко с њим не слаже, ипак се не може одрећи добра воља и искреност намере ошима, који су га градили; обзиром на даље на то, што је и Митрополијска Учитељска скупштина тај Нацрт знатно изменила, па се и овако измењен нацрт тај пма сматрати само као информативан предлог нашим врховним аутономним телима, а који уз то не садржи у себи ничег противнароднога; обзиром још и на то, што се овај Нацрт налази у претресању код вел. Школског Савета и Саборског Одбора, а која нам тела у сваком погледу дају потпуно јемство, а тако и вел. Народни-Црквени Сабор са већином својом, да ће како тај Нацрт, тако исто сви други Нацрти за остале аутономне уредбе бити добро урађени, предлажем, да се предлог г. дра Бранка Вујића у целини одбије а усвоји овај мој предлог и донесе овако решење:

Ова Епарх. Скупштина, потпуно уверена у искрено родољубље, добро познавање нашега народа и његових потреба и у одличну спрему и искуство како чланова вел. Школског Савета и Саборског Одбора, тако и чланова Српског Народног Црквеног Сабора у већини његовој, да ће како нову Школску Уредбу, тако исто и све друге аутономне уредбе и умети и знати тако урадити, како то захтева и напредно тешко време, које је много беде и невоље нашем народу донело, а и стари традиционални дух нашег Српства и прославља и то урадити све на корист нашега народа у просветном и сваком другом правцу народног живота његова, — с потпуним поверењем гледа у тај аутономни законодавни рад и изводом из записника свога о овом решењу извештава вел. Саборски Одбор, Школски Савет и Народни Црквени Сабор о овом своме поверењу.“

За предлог да се протестује говорио је др. Живко Продановић, лекар из Сентомана и др. Јован Мапојловић, адвокат из Суботице. Др. Продановић био је бар толико искрен, да је признао нацрту у просветним поглављима напредно становиште, корисно по народну просвећеност, а кад је већ то признао разуме се по себи, да је обарањем другог дела нацрта, који говори о средствима за спровођење тих напредних и корисних установа, дошао самим собом у контрадикцију. Др. Мапојловић пошто није могао улазити, јер не разуме, у битност саме просветне основе, покушао је мало адвокатски да заступа предлог за протест, износићи учитељске тражбине као децје захтеве и приказујући ствар као неозбиљну. Он није водио рачуна о мишљењу свога предговорника и једномисљеника Продановића, и тако место да је постигао у слушаоца утисак, да је нацрт неозбиљна ствар, постигао је обратно, а то је, да се приказао сам као неозбиљан. Ми се другом чему писмо ни надали. Али смо бар држали да ће који школски човек из тог круга устати да заузме неко становиште у том питању, али од тога не би ништа. Од школских људи били су ту присутни: Божидар Борђошки и Душан Темершац, проф. учитељске школе, Срдан Увалић, Милан Настић, Душан Пејић, Сава Лудајић и Лаза Димић, учитељи и чланови епарх. шк. одбора, осим њих: Душан Гуцуња и Милорад

Борђошки, и ниједан не устаде да каже шта не ваља у нацрту. Неки од њих као н. пр. Сава Лудајић, Душан Пејић и Милорад Борђошки, суделовали су у претресу тога нацрта на митрополијском учитељском збору и пристајали на првашњу редакцију нацрта или на измене, како је где збор усвајао. Према томе пристајали су и на онаку измењену редакцију, каква је поднета Шк. Савету. Питање је каква их доследност руководи у држању према овом нацрту.

Изгледа да је то једино страначка дисциплина. Али питање је сме ли се прави, свестан учитељ подврћи у оваким питањима дисциплини једне странке, па ма она била и много друкчијег калибра, него што је то садања т. зв. радикална странка. Јер од некадање праве радикалне странке, која се била сва zaloжила за оваке напредне просветне идеје, какве су у нацрту, ето дочекасмо да видимо како она сама у својим идејама врши самоубиство и проповеда против својих идеја рат до уништења.

Какве су побуде тим појавама? И кад се у њихово оправдање не могу још никад да изнесу прави, стварни разлози, каквим се именовом могу назвати такве појаве?

У такву претпоставку, по свој прилици, дошли су и они чланови епарх. скупштине, који пису дубље у ствар посвећени и кад су осим онога, што им је већ месецима дневно натуравапо, као неко јавно мишљење, чули овде на извору, да то није тако, разумљиво је да им се на лицу читала неодлучност, а да та неодлучност не би била кобна по предлог за протест, настојали су неки, који су посвећени у страначку задаћу тих протеста против нацрта, да се прекине расправа и да се гласа, јер тако је онемогућено да се народу каже још која реч о истинским побудама, које крећу приређиваче тих предлога за протест.

Тако је већина гласала за предлог да се протестује, а међу том већином били су и напред поменути професори и учитељи.

Како они просвету замишљају и каквој они просвећености служе, било би занимљиво знати, али на то питање нисмо добили одговора (а тамо му је право место било) и ако је Лотић ставио у том смислу једно питање.

Ово гласање, а не питање о нацрту, била је, како се видело, главна ствар и кад се ма и тако јадно постигло нешто

гласањем, спасено је царство. Да, дивног ли царства којем се темељи тренутно љуљају, а тренутно учвршћују на песку од данас до сутра!

Међу осталим предметима дневног реда, који су се тицали школе, решено је да се у корист снажења епарх. школ. фонда јача акција поведе, што је Љ. Лотић, епарх. шк. референт почео одмах, те тог и идућих дана задобио за чланове фонда око 30 прилагача.

Из тог епарх. шк. фонда предујмљено је на скупштини, за одржање школе у Кисачу 400 К, док се не реши у току ове године о сталној припомоћи тој школи. Исто тако прихваћен је рад Љ. Лотића на одржању школе у Гложан-Чебу.

Усвојен је предлог адм. одбора да се умоли сабор, да повуче своју одлуку, којом ускраћује припомоћ вишим девојачким школама у Сомбору и у Новом Саду.

За чланове епарх. шк. одбора на два упражњена места изабрани су Милан Ћосић и М. Клицин.

Предлог да се члановима тога одсека у будуће дају дневнице, није усвојен. За тај предлог гласао је један једини члан скупштине и то заступник тога предлога К. Брадваровић. И ту се види шта вреди страначка дисциплина кад је у питању новчани издатак, нарочито у такој странци која таким средствима подилази необавештеном свету против оних, који неће да се владају по њену коралу.

Међу члановима тог епарх. шк. одбора има као што напред рекосмо и више учитеља, те се и њих тицало, да ли ће се изгласати исплаћивање дневница. И како бедно прођоше при расправи о томе. Један члан с правом им пребаци неисправност кад сад траже дневнице, а јутрос при расправљању о протесту против нацрта за Шк. Уредбу, гласају с онима, који су противни издатцима за просвету и за побољшање учитељских плата.

Тако то бива, кад се не пазн ко смо, шта смо, скиме смо и за чега смо. Али та господа морају имати на уму да су они врло незнатан део учитељства и да осим њих има нас још више стотина учитеља и да сво то учитељство пазн и чува свој углед и није заслужило, да углед учитељства у опште, страда пред необавештеним светом, због њих

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

неколицине, који то све понесу кући као свој „тал,“ који су добили на сарх. скупштини за верно држање уз страпачку хор дисциплину, а по цену срамоте свога учитељског угледа.

Преглед књига. НА СТАВАР Г. ТЕРЗИНУ.

6. Да се види какав је Т. у критичком мегдану ево још неколико примера. Помиње неслогу експерименталиста, Лаја и Мојмана. И помислите како он свађа ту неслогу. Т. вели, да „чим поче Лај да сређује неку систему, а он брзо поклизнуо у т. зв. омражени Хербартизам и од једном се позавадише“ (т. ј. Лај и Мојман). Бива Лај Хербартовац! Та Терзину, Ви нисте или прочитали или проучили ни Лаја ни Мојмана. Из њихових радова могли сте се уверити да су обојица велики начелни непријатељи Хербартоваца, особито Лај, чија су дела пуна агресивног сарказма и на Хербарта и на Цилера и на Рајна и на све који иду за њима. Лај никада није „поклизнуо“ у Харбартизам. Из 1. броја „Zeitschrift für die experimentelle Pädagogik, etc.“ могли сте се припо на бело уверити да је Мојман раскретио с Лајем само због тога, што су га критичари (Dr. Cordens) назвали плагијатором. Лај се није могао стварно оправдати и Мојман као научни ритер прекида сваку везу са човеком, ког Терзин сада трпа у Хербартизам.

7. Још један пример како је Терзинов „критички“ одговор спао на ниске гране. Уместо да одговара на приговоре што сам изнео, он хоће да понизи мој рад. Помиње како један мађарски лист не верује у исправност мојих испитивања, а то не зато, што се тај Маџар уверио из свог сопственог проучавања, већ што се моји резултати не поклапају са резултатима другог аутора, чије име Т. и не спомиње (можда је тај Маџар какав хербартовски полетарац и сређивач á la Терзин). У првом реду мени је непознат иједан рад, који би се могао сравнити са методом и материјалом мојих експеримената, изузев Ебингхауса и Др. Вебера. Вебер је чинио исте експерименте као и ја, па је нашао да су моји резултати исправни. Па рецимо да моје резултате нису могли други потврдити. Зар узрок не може лежати у нечем другом, рецимо у индивидуалним диспозицијама за

ову или ону врсту рада напаметног учења. И онда, ако се експерименталисте не могу сложити, како ће се тек моћи сложити пуким шпекулативни педагози (рецимо Хербартовци Терзинова кроја и соја), који се у својој полемници боре пуким доскочицима, хватањем за речи. И онда, кад Т. тако марно прати страни рад на пед. пољу, зашто не извештава нашу, педаг. журналистику о најновијим стварима. Та учитељи би му врло захвални били, јер су им „Ш. Лист“ и „Школ. Гласник“ једине библиотеке. Не, из свег педагошког Терзиновог рада видим да није кадар ни схватити што чита из области експерим. педагогије. Да је то тако види се и по томе, што тврди да се Др. Р ан ш б у р г“ засада ослања само на абнормални физиолошки, те по томе и психички дечји живот.“ Непознато непознавање експерименталних радова тог пенганског научника! Та ено му његових радова у „Zeitschrift für Experimentelle Pädagogik“, „Zeitschrift für Angewandte Psychologie.“ „Zeitschrift für Psychologie“, „Archiv für gesamte Psychologie“, који црно на бело потврђују да је он експериментално испитивао и испитује и нормални психофизички живот школске деце. Мене је просто упренастило кад сам прочитао шта све одговара онај „смрени“ Терзин. Мудрост нашег народа право каже, да баш из тих мирних сто ђавола вири. Сада ми је дражи и милији један отворени агресивни дух једног Радића, него ли сто преподобија једног оваког човека. И не чудим се што је даровитост једног Радића морала да подивља у сомборској препарандији, где су скупљени и таки људи који никад не видеше нити универзе, нити проучише и сварише једно модерно пед. дело. Тешко срп. препарандији у Сомбору и срп. учит. подмлатку под новим барјаком Терзиновог Хебартинизма! Где си Никола Вукићевићу, да видиш како се напушта твоја оригиналност и одушевљење, и грозно пада у туђинско имитовање и духовну летаргију!...

8. Нећу даље да резонујем. Можда је и ово претерано. Пре него што оставим перо, морам Терзина мало јаче дрмнути и ради њега самог и ради наше педагошке науке. Он тако познаје моју искреност, да мисли е сам све на душек изрекао што сам имао. Он је тако незахвалац или кратковидан, да не види да кроз моју критику и сувише прове-

13

јава дух благодати према његову првенчету. У тој својој имагинацији он „као частап човек“ не може да се чудом начуди што велим да и оно у чему се слажем с његовом дидактиком није његово. Али стани мало Терзину. Да видимо ко је частан!

На стр. 9. своје „Дидактике“ Т. је изрекао врло добре (т. ј. педагошки оправдане) мисли о градиву основне школе. Али ја сам уједно приговорно зашто се он није држао тог начела у свом даљњем разлагању. И баш за то, што између оне добре карактеристике о градиву основне школе и Терзинове Дидактике нема везе, ја сам морао да протестујем против таког конфузног писања школског уџбеника. Али Т. се не да, он вели да је и тај принцип његов. Међутим то начело о избору градива за осн. школу узето је управо из мојих шкрипата, које сам као учитељ сомборских препарандија припремно за своје ђаке. Ако не верујете заштите та хектографисана шкрипта у једног од мојих бивших ђака (Косић, Живановић, Вртипрашки, Чубриловић, Павловићева, Искруљев, и т. д.) па ћете се уверити да је Т. скоро дословце узео онај читав пасус од десет редака. Немам те хектографисане стране, (јер сам их у Сомбору дао самом Терзину) али сам ту моју „Дидактику“ изнео у нацрту у „Новом Васпитачу“ (1907.) Да видите како Т. узима туђе мисли без икаквог навода:

Терзин:

1. „Школа мора за наставне предмете узети оно, што одговара њеном карактеру.“
2. „Карактер је пак основне школе тај, да даде своје ученику ошће основе (елементарно) образовање.“
3. „С тога се може узети само оне наставне предмете, који оспособљавају за сваки услов живота без обазира на стање, али да је зато ипак све сувремено.“ (стр. 9.)
4. „Дидактика се дели по устројству школа. Основна школа има своју посебну дидактику.“ (стр. 6.)
5. С обзиром на своју цел, да детету стиче знање и умење, и рад осн. школе мора двојак бити: 1.) помоћу целокупне наставе мора снабдевати дете нужним основним знањем, дакле материјално на сврха, и 2.) мора душев-

Нови Васпитач (1907.)

1. „Наставни предмети морају одговарати карактеру Основне Народне Школе“ (197.)
2. „Позитивно речено: наставно се градиво мора тако одабрати да постигне елементарно образовање.“ (197.)
3. „А негативно: и избору узети било који сталеж или позив или поједина знањет.“ „Наставно градиво треба да одговара духу времена.“ (стр. 198.)
4. „Неопходно је да се што боље разликују три врсте Дидактике:
 1. Дидактика Осн. Нар Шк.
 2. „Средњих“
 3. „Виших“ (стр. 49.)
5. „Задња наставна је: интелектуално образовање: а) материјално образовање (знање и умење); и б.) формално интелектуално обра-

но оспособити дете за свако зовање (образовање душевности, а то је формална њих способности)“ страна школске наставе“, (стр. 53)

6. „Ове се две стране васпитача може рећи да нема материјала једна од друге никако јалног образовања без форме могу одвојити, већ радећи малог и обратно. Обе се у материјалном правцу исто ове задаће у настави не даду временом делати и у формално одвојити“ (стр. 53.)
6. „Слободно и позитивно се може рећи да нема материјала једна од друге никако јалног образовања без форме могу одвојити, већ радећи малог и обратно. Обе се у материјалном правцу исто ове задаће у настави не даду временом делати и у формално одвојити“ (стр. 8.)

Има још овакових примера, али их сада нећу изпети. Кад Т. не помиње ауторе српске, како му можемо веровати у његову исправност у употреби других аутора. Али, што се мене тиче, ја би му и опростио што није споменуо од кога је узео горње принципе, али ја не могу бити равнодушан, кад видим да он те принципе игнорише у васколиком свом спису. То је само знак да он слабо или никако не схваћа ни нове, ни старе дидактичке принципе. Да је то тако види се и из 5. примера где знање идентификује са материјалном, а умење са формалном страном наставе. Т. да је имао искрености и исправности, не би смео ни речи подизати проти мојих приговора да добри принципи у његовој дидактици нису његови. Али он је хтео да спасе свој „ауторски“ углед у публици, јер је мислио да сам све рекао о њему, а није јадан увидео да сам му и сувише благ. Да ми је био три у оку, како он то замишља, ја бих могао све ово друго одмах изнети. Мислио сам да је Т. „богодано“ чедо наивности, и не хтедох да му убијам воље. Но сада видим да је Т. опасан и за нашу јавну педагошку публику и за нашу официјелну дидактичку наставу и за напредак наше педагогије.

Др. П. Радосављевић.

(Наставиће се).

Б Е Л Е Ш К Е.

Доситејева прослава у Новом Саду. — У славу и помен стогодишњице од смрти великога књижевника народног, просветиоца и родољуба Доситеја Обрадовића, приређују Срби Новоцађани у Новом Саду у недељу 27. марта (9. априла) 1911. Народну свечаност у 3½ сата после подне у великој дворани Хотела Речејева. Улазак је бесплатан. Распоред прославе: 1. Свечаност отвара председник приређивачког одбора А. Хаџић. 2. а) Дигите школе од чика-Јове Змаја, декламује Петар Влашкић, ученик VI. разреда српске народне основне школе. б) М. Ђорђевић:

WWW.UNILIB.RS

У Соколи, соколи, речи чика Јове Змаја, певају ученици и ученице српске народне основне школе. На гласовиру их прати Јелка Јосифовићева, ученица IV. разреда срп. више девојачке школе. 3. М. Ђорђевић: Учимо се. — Свет, речи чика Јове Змаја, певају ученице српске више девојачке школе. На гласовиру их прати Даница Главашка, ученица IV. разреда. 4. И. Бајић: Одломак из Даворја на пољу Косову, речи Ј. Ст. Поповића, пева мешовити збор ученика српске велике гимназије. 5. Анђео Срба од чика Јове Змаја, декламује Анга Гонђа, ученица V. разреда српске народне основне школе. 6. С. Бишчички: Слободи, речи А. Шантића, пева мушки збор српске академске омладине новосадеке. 7. И. Бајић: Песма о стогодишњици од смрти Доситија Обрадовића, речи Ј. Живојновића, пева Јелка Латинчићева, чланица „Невена.“ Лазар Протић, ученик II. р. гимназије и мешовити збор српског занатлијеког немачког друштва „Невена“. Прати их на хармонијуму учитељ и хоровађа Ђорђе Гајин. 8. Свечани говор о Доситеју Обрадовићу, држи професор Јован Живојновић. 9. И. Бајић: Песма српских соколова, речи Ј. Живојновића и М. Рашића, пева мешовити збор српског ратарског немачког друштва црквеног. 10. Епизод: Васкре после 100 година од Јована Живојновића, говори Емилијан Ковачев, ученик V. разреда српске велике гимназије.

Састанак пакрачких и сомборских приправника. Ђаци пакрачке учитељске школе доћиће о Ускресу о. г. у посету учит. школама у Сомбор. Том приликом приредиће забаву на којој ће се приказати педагошка драма „Песталоци у Станцу.

Промене у учитељству. За забавиљу у Трсту изабрана је учитељица Анђелија Петровић из Сомбора,

„Српски учитељски конвикт у Новом Саду“ примио је у марту о. г. Од Румске Штеднонице 50 К прилога. — Од Душана Петровића, пароха у Надаљу 2 К ученишине и 10 К чланарине. — Од Милована Тодорића, глав. учитеља у Добринци 20 К чланарине. —

Учитељски саветник. За школске, за учитељске званичне и друштвене потребе, а у оквиру државних закона и паредаба уредили су „Учитељски саветник“ држ. надзорник Бене и Ђеркеш учитељ у Секељудвархелју. По садржају истога види се да је књига добро уређена. Доноси: тумачења закона и на

основу истих обрасце, за молбе, пријаве, преставке, питања, извештаје и др. Држим да ће књига ова добро доћи учитељима а нарочито онима, који су у селу сами без искусних старијих другова. Књига стаје 3 К а поручује се од: Gyerkes István tanító Székelyudvarhely.

Државни учитељи и уређење плате. Пошто су државни учит. у свом удружењу решили да ће евентуално, приступити пасивној резистенцији, то се у мнн. просвете показала тежња да се и плате учит. побољшају. Тако је већ подигнута станарина за 1911. год. 7424-орици учитеља, те је израђен нов нацрт, да се учитељима станарина рачуна по VII. станаринском разреду, тако исто, да се спреми извештај о службовању, пре 1893. год. Тако државни учитељи ма да су боље наплаћени, за мање посла и радних часова него и комунални и вероисповедни, ипак по мало иду напред, а ми?!

Статистика о похађању школа у Угарској. Жалосна је слика коју нам пружа званична статистика, а још жалоснија кад се узме да пије довољно и савесно ни сачињена јер силне опћине, како вероисповедне тако и политичке, из многих узрока не дају истиниту слику о похађању школа у своме подручју. Према званичном исказу не полази школу у читавој држави 428,155 деце, која су обавезна а то готово износи пола милијуна будућних држављана, који ће у свом животу остати слепи код очију. Чудновато је то, што је највише њих из пештапске, па одмах затим долази богата бачка жупанија, у пештапској жупанији 24.216, деце не похађају школу, од тих је 23.060, деце која говоре мађарским матерњим језиком; а у бачкој 23.142, не похађају школу, међу којима ће по свој прилици бити доста и српске деце. **Л. В.**

Песталоцијево старо имање. Учитељско удружење у Базелу латинло се посла пуног пијетета. Великом швајцарском педагогу, Песталоцију, подићиће споменик достојан његовој слави. Купило је његово имање у Најхофу и ту ће подићи узориту земљоделску школу, а зваће се „Schweizerisches Pestalozziheim.“ Тај посед лежи у атару села Бира, где је Песталоције сарањен, недалеко од Бруга. Одбор за конституисање купио је за 120 хиљада марака земљу од 20 хектара, оправка старих зграда стаће 40 хиљада марака а капитал од 100 хиљада марака прелиминаран је за пољопри-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

вредне сврхе. Отприлике половина те своте већ је и скупуљена.

Сељаци и култура. Јавно миње држи, да се сељаци, ратари увек боре за скраћивање школског времена. Баш напротив томе занимљив је онај оригинални исказ, по коме су у Француској баш сељаци они, који су веома жестоку акцију покренули у корист продужења школског времена. Шта више већ су и отпочели полазити предавање за даље образовање од 16. године живота, а „лига за образовање“, која стоји близу влади предложила је међутим до 18. године да се уче преко дана млади радници и шегрти.

На много места непознати су курсеви за одрасле. У Француској одрже годишње отприлике 50.000 таквих курсева, број ученика достизаје до пола милиона мушких а четврт милиона женских. Један јак покрет иде за тим, да те течајеве учини по свима општинама обвезним, а држава има то да са 10 милиона франака потпомогне. Нарочито су се показали велики успеси на техничким и практичним течајевима.

Целибат учитељица. Покрајински сабор Д. Аустрије донео је био закон, по коме су учитељице осуђене биле на целибат т. ј. на уздржавање од удадбе, а у случају исте брисане су биле из статуса учитељског, те нису могле остати учитељицама. Том неправедном закону стаће се на пут тиме, што ће заузимањем бечких учитељица за своје природно право, покрајински сабор поново узети у претрес тај закон — и по обећању посланика — досадања крута законска наређења ће се изменити у корист учитељица, што је и потпуно оправдано.

Шта би желеле учитељице у Италији. Лист „Volume“ прикупио је неколико таквих жеља: „Људима би изменила срце, а женама мозак“. — „Послала бих некога, знам кога, (биће школ. надзорника) у пакао.“ — „Одрекла бих се учитељске службе“. — „Приволела бих матер младожење да не стоји на путу нашој свадби“.

Кратке белешке. За учитељицу у француској војсци ради поучавања аналфабета именована је госпођа Лагардел. — У доњој кући енглеског сабора оптужио је министар просвете учит. удружење, да подноси неисправне податке о броју учитеља без места. После два дана протестовало је 1000 мла-

дих учитеља и учитељица без места против такве сокачке школске политике. — Почетком 1911. уводи се у Виртембершкој шестогодишња настава у учитељским семинарима. — 12. септембра п. г. отворен је у Бечу дом Слободне Школе. 10.000 особа било је присутно кад је барон Хок у своме говору рекао: „Ево једног победног споменика слободне мисли над ђудљивошћу власти и над мрачњаштвом, што све хоће да разори, што је у Аустрији слободно и велико“. — У Штајерској има Немаца две трећине а Словенаца једна трећина, па Немци имају 17 средњих завода, а Словенци морају да се задовоље само са једним немачко-словенским заводом. — У Крањској има 23.177 Немаца па имају две потпуно немачке средње школе, и 6 мешовитих; а 475.902 Словенца имају 1 словеначку и 5 мешовитих завода. Према томе долази један завод на 3500 Немаца и на 39.000 Словенаца. — У Приморју издржава држава за 19.454 Немца, 6 средњих завода, Талијани имају 5 завода, 143.602 Хрвата имају 1 завод, а 212.978 Словенаца немају ниједну своју средњу школу. — Све европске државе троше на основне школе 1.700 милијуна марака, Од тога се издржава 465.460 школа са 45.281.700 ђака и 1.050.632 учитеља. — Сдружене америчке државе троше на школе 700 мил. м., Бритска Аустралија, 58 мил. мар., Јапан, 68 мил. марака.

НОВЕ КЊИГЕ.

Мали ђакон, приповетка за децу из живота Доситеја Обрадовића са седам слика. Написао Душан Бурић, учитељ, слике цртао Душан Ружич. Издање учитељске књижевне „Натошевић“. Цена 50 пот.

Д. Бурић је zgodно испричао поједине одељке из живота Доситејева и тиме дао деци прилику да у занимљивој лектури упознају живот и рад овог великог народног учитеља. Слике је цртао Д. Ружич и zgodно приказао поједине моменте из детињства и калуђерског живота Доситејева.

Књига је израђена на лепој артији, укусно и новим словима а тако и бољом штампарском бојом. А књижара ју је издала у спомен стогодишњице од смрти Доситејева. Те како је сад прилика да књига што већма уђе у школску омладину, то јој је и врло незнатна цена уджрена од 50 потура.

Препоручујемо браћи учитељима да је у што већем броју набаве како о прослави Доситејевој, тако и о годишњим школ. испитима.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Ивашла је из штампе књига

Живот Доситеја Обрадовића

ИЗ ЊЕГОВИХ ДЕЛА САСТАВИО
ТИХОМИР ОСТОЈИЋ

Из Доситејевих дела: *Живот и прикљученија, Писмо Харалампију Совети здравога разума, Басне и Домаћих писама* састављен је у овој књизи живот Доситејев. Комади из Доситеја су тако одабрани да се, поред живота Доситејева, могу познати и његове мисли и реформаторске идеје и културне прилике Српскога Народа у XVIII. веку. Што није изнесено у целини оно је испричано у кратко, те књига има заокруженост и довршеност.

Књига је удешена за школску употребу. Стога уз Доситејев текст има *Додатак* с овим одељцима:

- I. Стварни тумач текста Доситејева
- II. Библиографија Доситејевих дела
- III. Значај Доситеја Обрадовића
- IV. Језик Доситејевих књига

- V. О Доситејеву правопису
 - VI. Речник мање познатих речи, нарочито словенских
 - VII. Питања за усмену обраду
 - VIII. Задатци за писмене радње.
- Ово је 1 књига збирке:

Ако прва књига ове збирке најде одзив у кругу наставника и ученика, следоваће даље ове књиге:

2. *Богдан Појновић*, професор универзитета: *О књижевности*,
3. *Др. Ј. Скерлић*, професор универзитета: *Одабране песме Војислава Илића*,
4. *Др. Н. Радојчић*, професор гимназије карловачке: *Житије светог Силеона од св. Саве*, у српском преводу с чланком о српској агиографији,
5. *Др. Милан Решегај*, професор универзитета: *Дундо Мароје, комедија Марина Држића*, удешена за школу, с уводом и тумачем,
6. *Др. Тих. Остојић*, професор гимназије новосадеке: *Народне романце и баладе*, избор за школу.

ДР. ТИХОМИР ОСТОЈИЋ

професор Српске Вел. Гимназије
Нови Сад, Угарска (Ujvidék, Hongrie).

Част ми је овим српском православном свештенству и цркв. општинама до повољног знања ставити, да сам у мојој кројачкој радњи свештеничког одела увео и

СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕНЕ УТВАРИ

као: одежде, стихаре, неба, литије, црквене, школске и друге барјаке, полијелеје, кандила, рипиде, чираке, св. иконе, као и све у ову струку спадајуће предмете.

Ласкам себи, да су ме са мога солидног и дугогодишњег рада својим високим поверењем удостојили **Његова Светост српски Патријарх**. Високопросвећена г. г. **Епископи** и већина српског православног свештенства.

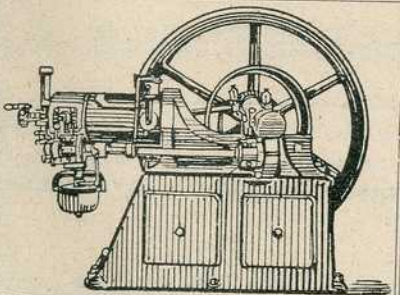
Пошто сву робу за црквене утвари из првих и најзнаменитијих светских творница повлачим, могу ове предмете по најнижој цени рачунати. — Послуга најсолиднија.

С поштовањем **СТЕВА ПИСАРЕВИЋ**,
НОВИ САД, Дунавска улица број 29.

20—20

Мустре се шаљу на захтев бесплатно.

Најјефтинији и најштедљивији рад.

Најстарија и највећа фабрикана копноу.

Оригинални „ОТО“ мотори

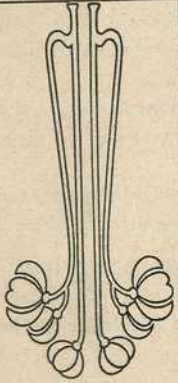
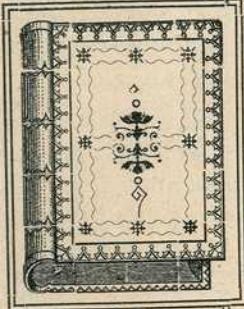
за течна горива **машине са ренсавањем гаса**, мотори за сиров олај на висок притисак (Diesel) у најбољој изради од 1 до 1500 НР. (коњских снага) за занатлијске потребе, пољопривреду и индустрију.

Бензин-локомотиви

од 4 до 20 коњских снага за вршидбу, потпуне вршаће гарнитуре. Специјалитет: **самоходни локомотиви**, покретљиве машине за цепање дрва, шмркова са колима, кола за осветљење итд. Машине за обрађивање дрва од фирме **Е. Кислинг и комп. Leipzig**.

Lanzen & Wolf, Motorenfabrik.

Филијала: **НОВИ САД**, *темеринска улица бр. 7*.
Проектне и прорачуне бесплатно! — Траже се солидни заступници!

КЊИГОВЕЗАЦ И ПРОИЗВАЂАЧ

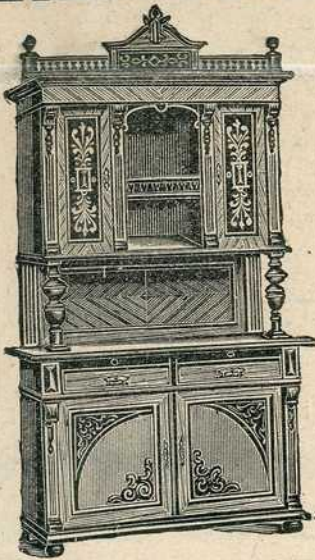
≡ КАРТОНА ≡

ДОМИЊИК БАРТ

НОВИ САД, Зрињи Илона улица број 15,

стално имаде на стоваришту трговачких књига као и осталих за разне забелешке у свакој величини, кутија за женске шешире од 80 ф., поштанских и кројачких кутија од 50 ф. на више, које су практичније од кофера, јер су лакше и врло јаке. Картона на захтев по мери. Наручбине са стране прима и поштом их отправља брзо и јефтино. Повез књига најмодерније извађа, на захтев шаље мустре у куће, и презима све у ову струку спадајуће галантериске послове, које најтачније под гаранцијом извађа.

Препоручује се штованој публици, молећи за што обилније наручбине.

Стоваришће намештаја

Менрат Л. и Син.

НОВИ САД, ул. Кошут Лајоша 46—48.

У новосаграђеној модерној згради
има највећи избор сваковрсног

НАМЕШТАЈА.

Стално има изложбу потпуно намештених соба.

Опрема за удаваче у свима ценама.

Основано 1843. г.

Телефон бр. 87.

Велики избор тепиха, завеса и застирача и свих ствари за намештај.

4—20

„Школски Гласник“ излази у Новом Саду 15. и 30. дана сваког месеца осим јула и августа. Стаје на четврт године 2 К или 2 — динара. Огласи се рачунају по 6, 5 и 4 К од четвртине стране, и то ако је оглас изишао у листу 1 пут или 1—5 пута или 6 и више пута. Рукописи и претплата шиљу се на: **Уредништво „Школског Гласника“, Нови Сад (Ujvidék, Hongrie).**

Издаје: Ђока Михајловић, учитељ.

Одговорни уредник: Гавра Поповић, умир. учитељ.

Електрична штампарија Учитељског д. д. „Натошевић“ у Новом Саду.